

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

ЗАУДАЛЬСЬКА ОЛЕНА ЛЕОНТІВНА

**ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи за другим рівнем вищої освіти (магістр)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми роботи. Сьогодні в Україні існує відносно розвинута система державного фінансового контролю, яка почала зароджуватися ще за часів Київської Русі. Його призначення проявляється у контрольній діяльності органів державної влади забезпечувати інтереси суспільства і країни, в цілому, у сфері державних і місцевих фінансів. Проте через ряд факторів та явищ, що перешкоджають ефективному здійсненню державного фінансового контролю, рівень його результативності, у порівнянні з європейськими країнами, є низьким. Перш за все, це недосконалість вітчизняного законодавства у сфері державного фінансового контролю та надмірна колізійність його правових норм; наявність методологічних проблем, що пов'язані з недостатньою з'ясовністю природи внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю; значна кількість органів державного фінансового контролю тощо. Все це веде до втрати державою контролю над важливою ланкою фінансової системи – грошовими активами. Саме тому розбудова в Україні ефективної системи державного фінансового контролю є актуальною і вкрай необхідною у наш час.

Стан наукової розробки теми. Загальні засади дослідження державного фінансового контролю відображено у наукових працях Ю.Ю. Болдирева, В.В. Бурцева, Н.Г. Виговської, Є.Ю. Грачевої, С.Є. Гребеня, Є.В. Дейнека, О.В. Дмитренка, М.В. Мельника, Т.О. Пожара, І.І. Попадинець В.М. Родионової, О.Л. Стеблянка, Л.В. Чернявської й ін. Дослідженням різних аспектів здійснення державного фінансового контролю в Україні займалися Н.І. Березовська, І.М. Іванова, Л.Г. Михальчишина, В.Ф. Піхоцький, В.М. Прасюк, О.О. Репетько, І.Б. Стефанюк, Б.І. Сюркало, Н.В. Шевченко, О.А. Шевчук та ін. Однак, незважаючи на значні наукові напрацювання щодо здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі, існує ряд невирішених питань стосовно його удосконалення у світлі нових соціально-економічних та політико-правових викликів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються у процесі здійснення державного фінансового контролю.

Предметом дослідження є державний фінансовий контроль.

Метою дослідження характеристика сучасних тенденцій здійснення державного фінансового контролю в Україні та окреслення його подальших перспектив.

Зазначена вище мета досягається постановкою таких завдань:

- розглянути загальні засади державного фінансового контролю;

- проаналізувати інституційне забезпечення здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі;
- систематизувати форми і методи здійснення фінансового контролю;
- охарактеризувати внутрішній та зовнішній державний фінансовий контроль як комплекс єдиної національної контрольної системи;
- сформулювати напрями удосконалення здійснення державного фінансового контролю в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи складає сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, для вирішення поставлених завдань у роботі використані такі методи, як аналіз, синтез, узагальнення, порівняння тощо. Безпосередньо формально-логічний метод використовувався при визначенні основних понять дослідження. За допомогою порівняльно-правового методу розглянуто організаційно-правові основи здійснення державного фінансового контролю. На основі системно-функціонального методу систематизовано форми і методи здійснення державного фінансового контролю. Використання системно-аналітичного методу дало змогу охарактеризувати внутрішній та зовнішній державний фінансовий контроль як комплекс єдиної національної контрольної системи. За допомогою причинно-наслідкового аналізу сформульовано напрями удосконалення здійснення державного фінансового контролю в Україні. На основі методів групування і прогнозування зроблено відповідні висновки проведеного дослідження.

Наукова новизна дослідження. Магістерська робота є самостійною науковою працею в галузі публічного управління, в якій автором отримано науково-обґрунтовані результати, що розкривають сучасні тенденції здійснення державного фінансового контролю та окреслення його подальших перспектив. Основні положення магістерської роботи, що визначають її наукову новизну, полягають: у систематизації форм і методів здійснення державного фінансового контролю; у конкретизації факторів та явищ, які перешкоджають ефективному здійсненню державного фінансового контролю; у формулюванні напрямів удосконалення здійснення державного фінансового контролю в Україні, що враховують сучасні соціально-економічні і політико-правові умови і потреби українського суспільства та позитивний іноземний досвід організації і реалізації державного фінансового контролю.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що на основі аналізу нормативно-правової бази, здобутків вітчизняної й зарубіжної політико-управлінської і фінансово-економічної думки, в магістерській роботі сформульовано напрями удосконалення здійснення державного фінансового контролю в Україні,

практичне застосування яких сприятиме усуненню перешкод, які існують на сьогоднішній день у цій сфері, покращить результативність роботи відповідних профільних органів влади.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 86 сторінок, основного тексту – 75 сторінок. Список використаних джерел налічує 85 найменувань. Робота містить один додаток.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і рівень розробленості обраної теми; визначено мету й основні завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; описано наукову новизну; встановлено практичне значення одержаних результатів; зазначено структуру й обсяги роботи.

У **першому розділі** *«Загальні засади державного фінансового контролю»* розглянуто загальні засади державного фінансового контролю.

У **підрозділ 1.1.** *«Поняття та сутність державного фінансового контролю»* розкрито зміст поняття та сутності державного фінансового контролю. З'ясовано, що на сьогодні існує значна кількість наукових поглядів на зміст поняття «державний фінансовий контроль». Узагальнено, що державним фінансовим контролем є різновид фінансового контролю, котрий здійснюється спеціалізованими органами державної влади. Сутність цього контролю полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються у суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгам.

У **підрозділ 1.2.** *«Організаційно-правові основи здійснення державного фінансового контролю»* визначено організаційно-правові основи здійснення державного фінансового контролю. Встановлено, що організаційно-правовою основою здійснення державного фінансового контролю є ряд нормативних актів, науково визначені принципи, функції та об'єкти проведення такого контролю. Зроблено висновок, що ключовою метою здійснення державного фінансового контролю є встановлення правових норм, які визначають порядок використання суб'єктами

господарювання фінансових ресурсів, забезпечення процесу державного управління, оцінка економічної ефективності господарської діяльності, блокування в ній відхилень від прийнятих стандартів, що перешкоджають мобілізації, цільовому та ефективному використанню державних фінансових ресурсів, і попередження таких порушень на майбутнє. Ця мета досягається за допомогою таких завдань як: перевірка, виявлення, усунення та запобігання порушенням у фінансовій сфері держави.

У другому розділі *«Окремі аспекти здійснення державного фінансового контролю в Україні у світлі сучасних публічно-управлінських перетворень»* досліджено окремі аспекти здійснення державного фінансового контролю в Україні у світлі сучасних публічно-управлінських перетворень.

У підрозділі 2.1. «Інституційне забезпечення здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі» проаналізовано інституційне забезпечення здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі, що представляє собою сукупність спеціальних органів публічної влади. Зроблено висновок, що кожному із вказаних органів влади притаманні специфічні функції у сфері фінансового контролю, належна реалізація яких відіграє важливу роль у питанні соціально-економічного розвитку України та подальшої її можливості інтеграції у європейський простір.

У підрозділі 2.2. «Форми і методи здійснення державного фінансового контролю» систематизовано форми і методи здійснення державного фінансового контролю. Встановлено, що формами здійснення державного фінансового контролю є базові структури відповідної державно-управлінської діяльності. Вони чітко розмежовуються у часі, але тісно взаємопов'язані між собою. До основних форм відносяться: попередній, поточний та наступний фінансовий контроль. Разом із тим, з'ясовано, що методи, як сукупність прийомів, інструментів і способів, є похідними від форм. З-поміж таких методів виокремлюють: ревізію, перевірку, аудит, моніторинг, обстеження, фінансово-економічна експертизу

У підрозділі 2.3. «Внутрішній та зовнішній державний фінансовий контроль як комплекс єдиної національної контрольної системи» охарактеризовано внутрішній та зовнішній державний фінансовий контроль як комплекс єдиної національної контрольної системи. З'ясовано, що внутрішнім державним фінансовим контролем є комплексна система здійснення такого контролю, проведення внутрішнього аудиту, інспектування, провадження діяльності з їх гармонізації з метою забезпечення якісного управління ресурсами країни. У свою чергу, встановлено, що зовнішнім державним фінансовим контролем є перевірка та аналіз фактичного стану справ стосовно

законного й ефективного використання державних чи комунальних фінансових ресурсів, інших активів, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, а також нормального функціонування системи такого контролю.

У третьому розділі *«Удосконалення вітчизняної системи державного фінансового контролю»* сформулювати напрями удосконалення вітчизняної системи державного фінансового контролю.

У підрозділі 3.1. «Способи оптимізації здійснення державного фінансового контролю» запропоновано способи оптимізації здійснення державного фінансового контролю. Насамперед з'ясовано, що на сьогоднішній день існує ряд чинників, що перешкоджають ефективному здійсненню державного фінансового контролю в Україні. Враховуючи те, що такий контроль є важливим інструментом публічного управління в Україні, котрий надає можливість виконати відповідні завдання, пов'язані з діяльністю органів публічної влади та сприяє фінансово-економічній збалансованості відносин в суспільстві, зроблено акцент та необхідності розробки та впровадження способів оптимізації його здійснення. Наведено перелік таких способів, а саме це: удосконалення нормативно-правової бази, побудова якісної системи державного фінансового контролю, поліпшення методологічного й матеріально-технічного забезпечення діяльності органів державного фінансового контролю, створення і відпрацювання механізм координації роботи контрольних служб.

У підрозділі 3.2. «Впровадження позитивного іноземного досвіду організації і реалізації державного фінансового контролю в Україні» узагальнено позитивний іноземний досвід організації і реалізації державного фінансового контролю та окреслено можливості його провадження в Україні. Встановлено, що система державного фінансового контролю в іноземних державах представлена низкою контролюючих органів, в яких простежується чітка ієрархічність: на чолі вищий контрольний орган, що володіє найбільшою кількістю повноважень і прав, всі інші або підпорядковані йому, або піддаються координації та перевірки на предмет відповідності й ефективності роботи з його боку. Зроблено висновок, що в різних країнах світу органи державного фінансового контролю можуть ефективно існувати і функціонувати на основі взаємовиключних підходів з позицій централізації та децентралізації. Вважаємо, що така організація контролю в Україні підвищить ефективність діяльності відповідних органів влади, зменшить хаотичність в здійсненні різних форм фінансового контролю та дозволить проводити профілактику фінансових правопорушень як на державному, так і на місцевому рівнях. У зв'язку зі здійсненням децентралізаційних перетворень в нашій країні, необхідність удосконалення системи державного

фінансового контролю має пріоритетне значення.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі охарактеризовано сучасні тенденції здійснення державного фінансового контролю в Україні та окреслено його подальші перспективи. Отриманні результати в процесі дослідження дають змогу сформулювати такі висновки:

1. Державний фінансовий контроль є різновидом фінансового контролю, що здійснюється спеціалізованими органами державної влади, сутність якого полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються у суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгами. Ключовою метою його здійснення є встановлення правових норм, які визначають порядок використання суб'єктами господарювання фінансових ресурсів, забезпечення процесу державного управління, оцінка економічної ефективності господарської діяльності, блокування в ній відхилень від прийнятих стандартів, що перешкоджають мобілізації, цільовому та ефективному використанню державних фінансових ресурсів, і попередження таких порушень на майбутнє. Під об'єкт цього контролю підпадають усі грошові кошти, які формуються в процесі вартісного розподілу, перерозподілу і використання централізованих фінансових ресурсів та, відповідно, фінансова діяльність суб'єктів господарювання.

Організаційно-правовою основою здійснення державного фінансового контролю є науково визначені принципи, завдання і функції проведення такого контролю, а також ряд нормативних актів, зміст яких сьогодні є застарілим і не відповідає сучасності, а тому нагально потребує оновлення.

2. Інституційне забезпечення здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі переставлено сукупністю спеціальних органів публічної влади, кожному з яких притаманні специфічні функції. Це такі органи влади як: Рахункова палата, Міністерство фінансів України, Державна аудиторська служба України, Державна фіскальна служба України, Державна казначейська служба України, Державна служба фінансового моніторингу України, Фонд державного майна України, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Служба безпеки України. Належне функціонування цих органів відіграє важливу роль у питанні соціально-економічного розвитку України та подальшої її можливості

інтеграції у європейський простір.

3. Формами здійснення державного фінансового контролю є базові структури відповідної державно-управлінської діяльності. Вони чітко розмежовуються у часі, але тісно взаємопов'язані між собою. До основних форм відносяться: попередній, поточний та наступний фінансовий контроль. Методи, як сукупність прийомів, інструментів і способів, є похідними від форм. З-поміж таких методів виокремлюють: ревізію, перевірку, аудит, моніторинг (спостереження, нагляд), обстеження, економічний аналіз, фінансово-економічна експертизу. Кожній формі відповідають кілька методів, від сукупного використання яких відображається безперервний характер державного фінансового контролю.

4. В Україні державний фінансовий контроль в Україні здійснюється у двох формах: 1) внутрішній, що є комплексною системою здійснення внутрішнього контролю, проведення внутрішнього аудиту, інспектування, провадження діяльності з їх гармонізації з метою забезпечення якісного управління ресурсами країни; 2) зовнішній, що являє собою перевірку та аналіз фактичного стану справ стосовно законного й ефективного використання державних чи комунальних фінансових ресурсів, інших активів, правильності ведення бухгалтерського обліку та достовірності фінансової звітності, а також нормального функціонування системи внутрішнього контролю. Публічно-владні інституції, що здійснюють внутрішній державний фінансовий контроль створюються всередині окремих відомств і організацій, у той час як зовнішні контрольні служби не є частиною організаційної структури установ, які перевіряються.

5. На сьогоднішній день існує ряд чинників, що перешкоджають ефективному здійсненню державного фінансового контролю в Україні, з-поміж яких можна виокремити: недосконале нормативно-правове забезпечення; дублювання функцій різних контролюючих органів та низький рівень їх співпраці між собою й іншими органами публічної влади; відсутність єдиної методологічної бази та технології здійснення державного фінансового контролю; невиконання вимоги повного охоплення державних коштів і майна фінансовим контролем тощо. Враховуючи це, необхідно розробити та впроваджувати способи оптимізації здійснення такого виду контролю в Україні. Насамперед, це такі способи як: удосконалення нормативно-правової бази, побудова якісної системи державного фінансового контролю, поліпшення методологічного й матеріально-технічного забезпечення діяльності органів державного фінансового контролю, створення і відпрацювання механізм координації роботи контрольних служб.

Окрім того, потрібно впроваджувати позитивний іноземний досвід організації і реалізації державного фінансового контролю в Україні, що ґрунтується на: заснуванні фінансового контролю на єдиних міжнародних стандартах організації внутрішнього і зовнішнього аудиту; функціонуванні системи фінансового контролю на основі взаємовиключних підходів з позицій централізації та децентралізації; тісній взаємодії з іншими органами влади. Вважаємо, що така організація контролю в Україні підвищить ефективність діяльності відповідних органів влади, зменшить хаотичність в здійсненні різних форм фінансового контролю та дозволить проводити профілактику фінансових правопорушень як на державному, так і на місцевому рівнях.

АНОТАЦІЯ

Заудальська О.Л. Державний фінансовий контроль в Україні: сучасні тенденції та перспективи – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття другого рівня вищої освіти – магістерського. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2021.

Магістерську роботу присвячено характеристиці сучасних тенденцій здійснення державного фінансового контролю в Україні та окресленню його подальших перспектив. У вступі обґрунтовано актуальність та рівень дослідженості теми; окреслено мету та основні завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; описано наукову новизну; встановлено практичне значення отриманих результатів магістерської роботи; зазначено структуру та обсяг роботи. На початку роботи уточнено базові поняття дослідження та окреслено організаційно-правові основи здійснення державного фінансового контролю. Значна частина роботи присвячена ґрунтовному аналізу окремих аспектів здійснення державного фінансового контролю в Україні у світлі сучасних публічно-управлінських перетворень. Безпосередньо проаналізовано інституційне забезпечення здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі; систематизовано форми і методи здійснення державного фінансового контролю; охарактеризовано внутрішній та зовнішній державний фінансовий контроль як комплекс єдиної національної контрольної системи. Наприкінці роботи визначено ряд чинників, що перешкоджають ефективному здійсненню державного фінансового контролю в Україні, запропоновано способи оптимізації його здійснення. Також узагальнено позитивний іноземний досвід організації і реалізації державного фінансового контролю та окреслено можливості його впровадження в Україні.

Ключеві слова: контроль, фінансовий контроль, державний фінансовий

контроль, аудит, ревізія, контролюючий орган.

SUMMARY

Zaudalska O.L. Public financial control in Ukraine: current trends and prospects – Manuscript.

Master's thesis for obtaining the second level of higher education – master's degree. Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2021.

The master's thesis is devoted to the characteristics of current trends in public financial control in Ukraine and outlining its future prospects. In the introduction the relevance and level of theme development are substantiated; the purpose and main tasks, object, subject and methods of research are determined; the scientific novelty is describes; the practical value of the obtained results of master's work is established; the structure and scope of work are indicated. At the beginning of the work the basic concepts of the research are specified and the organizational and legal bases of the state financial control are outlined. The main part of the research is devoted to the analysis of certain aspects of public financial control in Ukraine in the light of modern public administration transformations. The institutional support of the state financial control in Ukraine at the present stage is analyzed. Forms and methods of state financial control are systematized. Internal and external state financial control as a complex of a single national control system is characterized. At the end of the master's thesis, a number of factors are identified that hinder the effective implementation of public financial control in Ukraine. Ways to optimize the implementation of public financial control are proposed. Also the positive foreign experience of the organization and realization of the state financial control is generalized and the possibilities of its introduction in Ukraine are outlined.

Keywords: control, financial control, state financial control, audit, revision, controlling authority.